

Os montes. Montes comunais: réxime xurídico do seu aproveitamento. Xestión do patrimonio forestal. Os montes veciñais en man común

Juan Jesús Raposo Arceo*

Dentro do conxunto de dereitos subxectivos patrimoniais dos que poden ser titulares os suxeitos xurídicos, considérase á propiedade como o dereito subxectivo fundamental, e iso, por dúas razóns:

1ª.- Porque a existencia mesma da propiedade mailo réxime xurídico ó que vai unido, determinan a organización social e política de cada comunidade nun momento histórico, isto é, como sinala Carl Schmitt, a forma de apropiación fixa o “nomos político”, isto é, a organización política dun pobo.

2ª.- Porque constitúe o soporte xurídico indispensable para a existencia de tódolos restantes dereitos subxectivos de contido patrimonial, o nacemento, vicisitudes e extinción daqueles están sempre directamente conectados a un previo dereito de propiedade.

O artigo 348 de C. Civil define a propiedade do modo seguinte:

“A propiedade é o dereito de gozar e dispoñer dunha cousa, sen máis limitacións que as establecidas nas leis. O propietario ten acción contra o tedor e o posuidor da cousa para reivindicala”

Esta concepción da propiedade, como o máis amplo dereito que se pode ostentar sobre unha cousa, é válido sempre e cando se teña en conta que hoxe xa non se configura como un dereito absoluto e ilimitado, senón que está condicionado pola función social que está chamada a cumprir (ex. artigo 33.3 da Constitución de 1978), e ven delimitada polo obxecto sobre o que recae, e neste sentido cómpre indicar que para certas categorías de bens, o ordenamento xurídico español articula réximes xurídicos singulares nos que a tutela outorgada ós intereses colectivos permite falar en tales casos dunha “propiedade vinculada” xa que o seu titular privado non é libre para fixa-lo destino que se lle ha dar ó ben da súa pertenza, nin para sinala-lo seu réxime de aproveitamento, senón que está condicionado pola Administración Pública como garante do interese xeral.

* Bolseiro de Investigación da EGAP

Pois ben, dentro da clasificación xeral dos bens e en razón do seu obxecto, cabe discernir, entre uns bens mobles e outros inmобles. Nestes últimos cómpre diferenciar unha propiedade urbana e outra rústica; e dentro desta, como unha categoría especial cabe incluír á propiedade forestal que constitúe unha das manifestacións da “propiedade vinculada” á que antes faciamos referencia.

I.- OS MONTES: O SEU RÉXIME XURÍDICO.

1.1.- Introdución.

Como sinala BARRACHINA¹, a acción administrativa en materia de montes é unha das mais antigas que existen, por causa da importante influencia que tiñan os aproveitamentos forestais para o mantemento duns pobos dos que a actividade primordial eran a agricultura e a gandería.

GUAITA² establece tres etapas no desenvolvemento da lexislación especial sobre montes:

A primeira, situada en torno ó ano 1.000, caracterízase pola ausencia total de produción lexislativa, a causa da abundancia dos bosques que poden fornecer as necesidades das poboacións.

A segunda chega ata o principio do século XIX e caracterízase polo aumento progresivo da acción de policía forestal. Nesta fase existe unha abundante produción lexislativa que tende á conservación e defensa dos bosques, á regulamentación da súa corta e á imposición de sancións ós infractores.

A terceira, que comenza no primeiro tercio do século XIX, caracterízase na opinión de GUAITA, por “unha ampla, sistemática e moderna visión da política forestal, preocupada non só da defensa do patrimonio forestal público senón tamén do seu aumento e repoboación”, debendo de destaca-las Ordenanzas Xerais de Montes de 1833 obra de JAVIER DE BURGOS, e que ven de culminar nos nosos días coa Lei de Montes de 1957.

A vixente Lei de Montes de 8 de Xunio de 1957 recolle os preceptos substantivos propios da materia constitutiva dun Código forestal, e para o seu desenvolvemento dictouse o decreto de 22 de Febreiro de 1962 que aproba o seu Regulamento.

1.2.- Concepto.

Aínda que nalgunhas disposicións se utiliza a palabra “bosque”. é máis frecuente o emprego dos termos “predio forestal”, “terreo forestal” e sobre todo “monte”. A Lei de Montes distingue entre “terreo forestal ou propiedade forestal” e “monte”, dando deste un concepto máis amplo que de terreo forestal:

Enténdese por terreo forestal ou propiedade forestal a terra na que xermolan especies arbóreas, arbustivas, de matagueira ou herbáceas, sexa espontaneamente ou procedan de sementeira ou plantación, sempre que non sexan características do cultivo agrícola ou foren obxecto do mesmo (art. 1. 2º Lei de Montes).

Considéranse montes tódolos terreos que cumpran as condicións que se especifican no apartado segundo e aqueloutros que, sen reunilas, foran ou sexan obxecto de resolución administrativa por aplicación das Leis que regulen esta materia e en virtude da cal quedaran ou queden adscritos á finalidade de seren repoboados ou transformados, polo tanto, en terreos forestais (Art. 1. 3º Lei de Montes).

Por contra, o Regulamento prescinde desta pretendida diferenza para declarar sinónimas ambas dúas expresións e dicir que “se entende por monte ou terreo forestal a terra na que xermolan especies arbóreas, arbustivas, de matagueira ou herbáceas, sexa espontaneamente ou proceda de sementeira ou plantación, sempre que non sexan características do cultivo agrícola ou foren obxecto do mesmo.” (Art. 4. 1 Regulamento de Montes).

Sen embargo, non se reputarán montes para efectos da lexislación forestal, os terreos que, formando parte dun eido fundamentalmente agrícola e sen estaren cubertos apreciablemente con especies arbóreas e arbustivas de carácter forestal, resultaren convenientes para atender á manutención do gando da propia explotación agrícola, así como os prados desprovistos sensiblemente de arboredo daquela natureza e as praderías situadas nas provincias do litoral cantábrico (Art. 4. 3 do Regulamento de Montes).

Sobre estas determinacións legais, GUAITA fai as seguintes precisións:

1º.- O monte é un terreo rústico, NON urbano, e por conseguinte non son montes: os parques e xardíns municipais ou os terreos.

2º.- A utilidade do monte radica na das mesmas especies forestais que os cobren ou poden cubrilos (madeira, leñas, cortiza, fixación do solo a fin de evita-la erosión etc.).

3º.- Non son montes os terreos poboados de froiteiros ou dedicados a fins científicos (por exemplo un xardín botánico), ou de ornato (por exemplo, os xardíns públicos).

En resumo: legalmente hai que entender por monte o terreo rústico provisto de especies forestais ou susceptibles de telas, e non destinado de modo permanente a un cultivo agrícola ou a prados nin a fins científicos.

1.3.- Clasificación.

Entre os diferentes parámetros que podemos empregar para realizar unha clasificación, un dos máis utilizados é o da titularidade; atendendo a ela podemos distinguir en sede de montes, entre montes públicos e particulares (Art. 8 do Regulamento de Montes).

Son montes públicos, para a Lei de Montes, os pertencentes ó Estado, ás Comunidades Autónomas, ás Entidades Locais e ás demais Corporacións ou Entidades de Dereito Público; nunha palabra, denomínanse públicos os montes propiedade dunha Administración pública, abstracción feita da súa natureza e réxime.

Habemos facer unhas breves precisións verbo dos montes públicos:

1ª.- Dentro dos montes das Corporacións Locais deben, á súa vez, de se distinguir os de propios, dunha banda, e os comunais, doutra, e aínda han de se diferenciar distintos grupos entre estes últimos, entre os comunais. En calquera caso a diferenciación fundamental entre os propios e os comunais e a caracterización destes baséase no seu disfrute e aproveitamento, cuestión sobre a que incidiremos posteriormente.

2ª.- Hai que advertir que os montes conservan a consideración de públicos sempre que algunha das citadas entidades teña sobre eles o dominio útil ou o dereito de voo, e aínda que os particulares posúan sobre eles o dominio directo.

3ª.- Os montes públicos teñen a consideración xurídica de bens patrimoniais e, por conseguinte, son de propiedade privada das Entidades que posúan a súa titularidade. Non obstante, tanto os montes do Estado como os das Provincias a que se refire o artigo 84 do R.D. Lexislativo 781/1986, de 18 de Abril, e os das demais Entidades Públicas (art. 74. 1º do R.D. lexislativo antedito), terán a consideración de bens de dominio público cando estean adscritos a algún uso público ou algún servizo público.

4ª.- Dentro dos montes públicos cabe unha importante distinción entre os montes de utilidade pública e os que non o son. Moi sucintamente indicaremos que, no primeiro caso, denomínanse catalogados.

Son montes catalogados, e en consecuencia deberán de obter previamente a declaración de utilidade pública, os que teñan merecida ou merezan a correspondente declaración polo procedemento especialmente establecido, sempre que se achen nalgúns dos casos establecidos no artigo 25 do Regulamento de Montes:

- Os existentes nas cabeceiras das concas hidrográficas.
- Os que no seu estado actual ou repoboados serven, para regular eficazmente as grandes alteracións do réxime das augas pluviais.
- Os que eviten desprendementos de terras ou rochas, formación de dunas, suxeiten ou firmen os solos soltos, defendan poboados, cultivos, canalizacións ou vías de comunicación, impidan a erosión dos solos e de embazamentos das augas que fornecen poboacións.
- Os que saneen lugares pantanosos.
- Os que co seu aproveitamento sirvan para facer permanentes as condicións hixiénicas, económicas, e sociais de pobos comarcáns.
- Cando se trate de masas arbóreas ou terreos forestais que, dada-las súas condicións de situación ou área, sexa preciso conservar ou repoboar pola súa influencia económica ou física na nación ou comarca, a salubridade pública, o mellor réxime das augas, a seguridade dos terreos, a fertilidade das terras destinadas a agricultura ou pola súa utilidade para a defensa nacional, tras requerimento da Autoridade Militar.

Por outra banda, e abandonando xa os montes públicos, atopámonos cos montes particulares, que son os que individual ou colectivamente pertencen a particulares (art. 35, Regulamento de Montes). Estes montes poderán ter ou non carácter de protectores.

Son protectores os que se consideren de interese xeral, entendéndose por tales aqueles que, sendo de particulares, se achen nalgúns dos casos seguintes (art. 31 do Regulamento de Montes):

- Os situados nas concas alimentadoras dos encoros ós que se refire a Lei de 19 de Decembro de 1951.
- Os que teñan calquera das características sinaladas para os montes de utilidade pública.
- Os que figuraron no catálogo e pasaron ou pasan legalmente, por rectificación do mesmo, baseada en razóns de pertenza, ó dominio particular.
- Os que por lei especial reciban esta calificación.

Cómpre indicar que, como sinala RAMÓN PARADA³, os montes particulares constitúen unha verdadeira propiedade privada, pero especial, pois, aínda que o réxime básico de dereito privado se mantén, é unha propiedade suxeita a un forte réxime de intervención administrativa e que comprende dende aproveitamentos obrigatorios, á intervención sobre os disfrutes e aproveitamentos forestais.

Finalmente concluiremos este apartado cun resumo xeral sobre a clasificación legal dos montes, que podemos sintetizar distinguindo:

1) MONTES PÚBLICOS (aínda que só sexa público o voo ou dominio útil):

- Do Estado: ICONA⁴.
- Das CC.AA.
- Das Provincias
- Dos Concellos:
 - de propios
 - comunais
- Do patrimonio Nacional (de dominio público)
- Doutras Administración públicas.

2) MONTES DE PARTICULARES:

- Protectores
- Non protectores

OS MONTES COMUNAIS RÉXIME XURÍDICO DO SEU APROVEITAMENTO

1. ORIXE HISTÓRICA.

O ordenamento xurídico forestal sobreponse como lei especial, a outros ordenamentos substantivos, en especial a dous: á regulación civil da propiedade e á regulación xurídico-administrativa, e dentro desta á normativa local, na medida que a inmensa maioría dos montes públicos pertencen ás Entidades Locais.

Estes montes públicos son, como sinala GARCIA DE ENTERRIA⁵, a desembocadura dunha viva tradición de colectivismo agrario que se perde na noite dos tempos. Tratamos neste apartado de explicar sucintamente a orixe destes bens, na medida que tal orixe permite aclarar o porqué das grandes dificultades que suscitan e da súa enorme problemática no momento actual.

1.1 O inicio da confusión de titularidades.

O que hoxe coñecemos como montes comunais e de propios, non son senón un residuo de antigas titularidades colectivas. Orixinariamente son propiedades dos veciños, os cales ostentaban a titularidade destes bens como "communitas civium" e dos que se beneficiaban a través de formas de aproveitamento concretas.

O ente local, aparece inicialmente como un simple órgano de actuación desa comunidade de veciños; en realidade tales entidades locais xurden como un resultado e un instrumento destas situacións de propiedades colectivas. Como sinala GIERKE, o concello rural é unha organización esencialmente estruturada para a xestión das propiedades comunitarias.

Estamos ante a idea xermánica do concello como unha comunidade ou conxunto de veciños, como un "pobo", expresión frecuentemente utilizada no C.C. (arts.343, 344, 515, 602, 1875) que só excepcionalmente fala de concellos (arts. 345, 601, 1924); o pobo é, en síntese, a comunidade dos veciños, a "universalidade de individuos" como precisamente establece o artigo 600 do citado Código.

Pero a partir da recepción dos dogmas do dereito romano, que non esquezamos, é absolutamente contrario á comunidade, á que contempla sempre como unha situación transitoria e desvantaxosa, polo que concede accións para facela cesar ("actio communi dividundo", "actio familiae erciscundae"), prodúcese coas Partidas unha transmutación desa realidade substancial que era a titularidade colectiva dos montes, mediante a interposición dunha titularidade artificial entre a comunidade de veciños e as súas propiedades colectivas; esa titularidade é a "universitas" municipal, o concello considerado xa como entidade separada e substantiva e non como simple expresión ou órgano da comunidade veciñal.

Como sinala NIETO⁶ esta interposición é a raíz do grande equívoco no que nos movemos ó estudar estas formas de propiedade.

A partir do século XIX, a que ata entón era unha distinción simplemente instrumental entre bens de propios e bens comunais, convértese en básica. Como é ben sabido, son bens de propios aqueles que constituíndo unha propiedade do Concello⁷ están afectados a producir unha renda destinada a ser un ingreso do Concello para sufragar-las súas necesidades, desaparece, pois, neles, a titularidade colectiva. Tratábase en realidade de bens que os veciños, aínda explotándo-os "per se" revertían as súas rendas, en todo ou en parte, ó Concello; por conseguinte a intermediação municipal consistía nunha simple técnica de autodisposición veciñal, que subliña, máis que exclúe, a titularidade primaria dos veciños sobre estes bens así afectados. Pola contra, nos bens comunais, mantense a cualificación de propiedade común dos veciños.

Deste xeito se substantiva a distinción entre os bens de propios e os comunais, sobre a que se vai apoiar a desamortización civil do século XIX que condena a desaparecer ós bens de propios como bens de "mans mortas" e, en cambio, exime desa liquidación ós comunais.

Tal distinción, como sinala GARCÍA DE ENTERRÍA, é historicamente falsa, e froito dun lamentable equívoco, xa que tódalas propiedades dos pobos son propiedades colectivas dos veciños que eles mesmos explotan, ben directamente, mediante usos individuais xustapostos (uso común) ben afectaban, segundo a súa soa conveniencia, a nutri-la caixa común coa que sufragaren os seus propios servicios colectivos.

1.2.- A desamortización civil.

A desamortización, unha das cuestións que máis ocupou ós investigadores e que xerou unha copiosísima bibliografía, constitúe sen lugar a dúbidas un fito fundamental na nosa historia, e determina, sen lugar a dúbidas un dos máis importantes cambios no réxime de propiedade que se produciron en todo o mundo.

A lexislación desamortizadora, en especial a Lei Madoz, do 1 de Maio de 1855, que é a que pon en estado de venda os patrimonios das Corporacións civís, tivo unha destacada influencia no tema forestal.

O seu criterio básico, foi exceptuar da desamortización ós “terreos que son hoxe de aproveitamento común” (art. 2º, ap. 9º); e se ben é certo que nesta Lei autorizouse ó Goberno a exceptuar determinados “montes e bosques” na situación de estado de venda (art. 2º, ap.6º) –o cal supuxo a orixe do Catálogo de Montes– esta facultade non se concretou ata a Lei de Montes do 24 de Maio de 1863, a cal tampouco exceptuou da venda a tódolos montes senón só ós montes que tivesen máis de 100 hectáreas e que estivesen poboados nalgunha destas tres especies arbóreas: carballo, piñeiro e faia. En todo caso, transcurridos xa oito anos dende a Lei Madoz o estrago era xa irreparable.

En 1859, realízase, para estes efectos, a primeira clasificación xeral dos montes públicos e, posteriormente, verificanse varias clasificacións de bens alleables, por dúas causas básicas:

- A aparición e desenvolvemento do Catálogo de Montes exceptuados da desamortización, e
- O transvasamento paulatino de bens comunais á categoría de bens de propios (hoxe patrimoniais).

Hai que salientar que a situación no estado de venda permaneceu sen un só momento de respiro, con vendas constantes, dende 1855 ata o Estatuto Municipal de Calvo Sotelo do 1924, que é o que derroga para os pobos (art. 5) o principio desamortizador. Durante estes setenta e cinco anos, estiveron a se realizar vendas o que influíu decisivamente na situación actual.

1.3.- Factores determinantes da conversión dos bens comunais en bens de propios.

De xeito resumido, seguindo a GARCÍA DE ENTERRÍA, cabe cita-los seguintes:

1.3.1.- A Facenda Pública, cunha voracidade non só actual; e iso porque o criterio que se empregaba para determinar cando estamos nun ben comunal ou nun ben de propios, era o chamado da “arbitración”. A leira “arbitrada”, isto é, a que paga arbitrios, impostos, era a que se consideraba de propios.

Tendo en consideración os prazos fugaces de impugnación e a falta de coñecementos xurídicos das comunidades veciñais, tal cualificación dos montes como leira arbitrada determinaba o seu traslado de titularidade das comunidades ós Concellos.

1.3.2.- A escaseza de recursos dos concellos rurais que levaban ós Concellos a convertere-los bens comunais en de propios para se aseguraren deste xeito uns ingresos ben en capital, se o ben se alleaba, ben en renda.

1.3.3.- As apropiacións individuais dos veciños (os “apresamentos” dos montes veciñais galegos), ben a través do seu reparto entre todos eles, ben mediante un apoderamento que os caciques ou veciños prepotentes realizaban valéndose dos medios que dispoñían dada a corrupción da época.

1.3.4.- A lexislación de montes, (Lei de Montes de 1863), que se coloca nunha perspectiva de rendibilidade económica máis que nun criterio de rendibilidade social da integración das comunidades veciñais, así nos seus artigos 9 e 10 di que "... subsistirán os aproveitamentos veciñais que existían lexitimamente cando non sexan incompatibles coa conservación do arboredo"; a "sensu contrario" pois cando a Administración Forestal aprecie tal incompatibilidade prodúcese a extinción dos aproveitamentos (que xa non titularidades, pois esta trasládase xa ás Entidades Locais) comunais.

1.3.5.- Finalmente, o que GARCÍA DE ENTERRÍA considera maior inimigo dos bens comunais, a mutación socioeconómica, que implica a transformación dunha economía autárquica e de autoconsumo nunha economía de mercado que fai que os veciños perdan interese nestes aproveitamentos e que se facilite a súa liquidación.

Hai que reseñar que iso non é xa totalmente certo, pois como veremos, se ben os aproveitamentos tradicionais do monte (en Galicia estivadas, estrume, leñas, etc.) non teñen hoxe virtualidade, non é menos certo que o aproveitamento forestal ven de substituílos en grande medida e ten un interese económico certo para as comunidades campesiñas, polo menos no ámbito galego.

1.4.- Conclusión.

Terminaremos indicando que a conxunción de todas estas forzas produce a desaparición, en grande medida, dos patrimonios comunais e a súa sistemática conversión ou en bens de propios ou en simples propiedades privadas individuais.

Hai que salientar que a transformación de bens comunais en bens de propios prodúcese fundamentalmente naqueles concellos nos que coincide xeográfica e demograficamente o concello e o ámbito territorial das comunidades titulares dos bens comunais, e iso aínda que o Concello xa non é a organización instrumental de tales comunidades senón que é, a partir do século XIX, unha organización político-administrativa, rixidamente ordenada con funcións prescritas pola lei e que se incardina, orixinariamente, na concepción centralista da articulación do Estado, debedora dos principios da Revolución Francesa.

Naqueloutros lugares (especialmente en Galicia) onde a correlación entre concello e comunidade veciñal non existe, na medida que estas comunidades pertencen basicamente a pequenas entidades de poboación (aldeas, parroquias, etc) dáse unha maior pervivencia das formas da propiedade colectiva.

Para rematar este apartado debemos de indicar que esta cuestión está fortemente influenciada polas correntes ideolóxicas da época que eran fortemente liberais e individualistas, de xeito que a desamortización, como di MARTÍN-RETORTILLO BAQUER³, vai representa-lo fortalecemento do concepto burgués de propiedade, coherente coas necesidades dunhas clases e cunha serie de notas distintivas fronte ás vellas propiedades vinculadas, que ó superpoñerse á realidade histórica española tan maltreitos ía deixar, entre outros, ós usos comunais.

2.- CONCEPTO E CLASES.

Os montes comunais son unha especie do xénero máis amplo de bens comunais, tendo a consideración de tales aqueles que sendo de dominio público o seu aproveitamento corresponde ó común dos veciños (cfr. art. 79, Lei 7/1985 do 2 de Abril -LRBRL- e art. 213 RBEL).

Trátase de bens que teñen a consideración de bens de dominio público (art. 80.1 LRBRL) e só poden pertencer ós concellos e ás Entidades Locais menores (art. 2º.4 RBEL).

Hai que salienta-la incorporación dos bens comunais no texto constitucional (art.132.1) xunto cos bens de dominio público, que foi cualificado, non sen ironía por ALEJANDRO NIETO³, a raíz do que el denomina veta romántica da Constitución a fin de conseguila súa preservación, que non o seu desenvolvemento e operatividade.

Na regulación actual, a idea rectora constitúea o que o esencial destes bens é a “comunidade de aproveitamento e disfrute”, comunidade de tipo xermánico ou en man común, indivisible e inalienable, o disfrute da cal atribúese ós veciños, aínda que non sempre sexa suficiente a simple condición de tal, como logo veremos. O dereito dos veciños foi cualificado como un dereito real administrativo de gozo, non, en cambio de arrendamento rústico (S.TS -4ª- de 30 de Abril de 1987. Ar. 4768).

Dentro dos bens comunais, a maioría montes, cómpre facer, seguindo a SÁINZ MORENO¹⁰ unha distinción entre:

– Bens comunais típicos: son os regulados pola LBRL que só poderán pertencer ós concellos e ás Entidades locais menores; o seu aproveitamento atribúese ós veciños. Trataríase dunha especie de titularidade compartida entre o concello mailos veciños de natureza xurídico administrativa.

– Bens comunais atípicos: regulados por leis especiais ou polo costume, e dentro dos cales destacan os montes veciñais en man común.

3.- APROVEITAMENTOS DOS BENS COMUNAIS.

Como sinala NIETO¹¹, son escasa as modificacións que neste punto se introduciron na nova lexislación, o que sería indicativo de que para o lexislador constitúen os bens comunais un resto arqueolóxico que hai que respectar, pero sobre o que non paga a pena insistir, e iso reforzado pola preponderancia dos montes comunais, como forma máis destacada deste tipo de bens, e a prevalencia da lexislación sectorial (forestal) neste ámbito.

3.1 Titularidade do aproveitamento.

Sinala ÁNGEL BALLESTEROS¹², a quen imos seguir ó expor este tema, que a titularidade compartida á que fai referencia a doutrina e a xurisprudencia, leva a entender que os veciños son titulares dun dereito subxectivo ó aproveitamento, e así maniféstase o art. 18.1.c da LRBRLL.

Sinala o art. 103.1 do RBEL que:

“O dereito ó aproveitamento e disfrute dos bens comunais, en calquera das súas modalidades, corresponderá simultaneamente ós veciños sen distinción de sexo, estado civil ou idade. Os extranxeiros domiciliados no concello gozarán tamén destes dereitos”.

Cómpre facer aquí as seguintes precisións:

1ª.- Tal dereito ¿pertence a tódolos veciños ou só a algún deles?.

Di ELOY COLÓN¹³ que, da dicción do art. 18.1.c da LRBRLL cabe inferir que se atribúe a tódolos veciños, coa excepción determinada no art. 75.4 TRRL que inclúe a posibilidade de establecer como requisito previo determinadas condicións nun suposto especial de aproveitamento de bens comunais (concesións periódicas de sortes ou cortas de madeira ós veciños).

Para tal suposto, o art. 103.2 RBEL que reproduce case literalmente o artigo precitado, prevé a posibilidade de que os Concellos e Xuntas Veciñais poderán esixir ós veciños como condición previa “determinadas condicións de vinculación e arraigamento, ou de permanencia, segundo costume local, sempre que estas condicións singulares e a contía máxima das sortes ou lotes sexan fixadas en ordenanzas especiais que precisarán para a súa posta en vigor a aprobación do órgano competente da Comunidade Autónoma, o cal outorgaraa ou denegaraa, oído o Consello de Estado ou órgano consultivo superior do Consello de Goberno daquela, se existire”.

Por conseguinte tales condicións han de ser fixadas na correspondente ordenanza municipal, que haberá de ser aprobada pola Comunidade Autónoma e deberá de respecta-lo costume local.

Sobre esta cuestión, aínda que referida á lexislación anterior, existe unha copiosa Xurisprudencia, valiosa por canto é orientativa sobre este punto, e entre a cal cabe cita-las sentencias do T.S. do 11 de Maio de 1968 (Ar. 2598) sobre os antecedentes desta regulación legal e 29 de Maio de 1965 (Ar. 2932), entre outras –sobre a ordenanza especial–.

2º.- Omitiuse no Regulamento de Bens toda referencia ó cabeza de familia, como consecuencia da modificación da lexislación básica do Estado en tal sentido.

3º.- A referencia que ós extranxeiros domiciliados se contén no artigo 103.2 “in fine” do Regulamento de Bens, é conforme co artigo 18.2 LRBRL.

3.2.- Facultades dos Concellos a das Entidades Locales menores.

A decisión sobre a modalidade do aproveitamento dos bens comúns e a súa regulación corresponde ó Pleno do Concello (artigo 23.1.b TRRL, artigo 50.16 ROF), requíndose o voto favorable da maioría absoluta do número legal dos membros que o compoñen cando se opte pola cesión do aproveitamento (artigo 47.3.d) LRBRL, en conexión co artigo 22.2 e artigo 102 RB).

Tal decisión terá que se axustar, se é o caso, ós planos de ordenación e aproveitamento de bens comunais que se aprobaran de acordo coas normas dictadas polos órganos da Administración estatal e autonómica, competentes en materia de bosques, montes e terreos cultivables (artigos 42 e 101 RBEL).

De entre as normas supramunicipais que haberán ser tidas en conta e respectadas ó efectua-la elaboración e aprobación dos planos de ordenación e aproveitamento dos bens comunais cómpre salientar:

a) No ámbito estatal:

- Lei e Regulamento de Montes, xa citados.
- Lei 25/1982, do 30 de Xuño, de agricultura de montaña.
- Lei 4/1989, do 27 de Marzo, de conservación dos espazos naturais e da flora e fauna silvestre.

b) No ámbito autonómico galego¹⁴:

- Lei 13/1989 do 10 de Outubro, de montes en man común.
- Decreto 82/1989, do 11 de Maio, polo que se regula a figura do espazo natural en réxime de protección xeral.
- Decreto 227/1985, do 10 de Outubro, para o establecemento de convenios de cooperación con Administracións públicas, comunidades de veciños e sociedades agrarias de transformación, así como con fundacións ou calquera outro tipo de entidades non lucrativas, para a creación, rexeneración e mellora de zonas verdes.

Verbo das Entidades Locais menores, a LRBRL remítese á lexislación das CC.AA, respecto da regulación destas entidades, establecendo que os acordos que adopten os seus órganos de goberno sobre disposición de bens deben de ser ratificados polo Concello (artigo 45).

O Texto Refundido, despois de facer alusión ás entidades coñecidas como Mancomunidades ou Comunidades de Terra ou de Vila de Terra (Artigo 37), refírese ás competencias das Entidades Locais menores, asignándolle-la “simple administración e conservación do seu patrimonio, incluído o forestal, e a regulación do aproveitamento dos seus bens comunais” (Artigo 38.e), competencia de regulación que é atribuída a Xunta Veciñal (Artigo 41.b).

3.3.- Facultades das Comunidades Autónomas.

Hai que salienta-lo papel que a nova regulación local atribúe ás CC.AA., que teñen competencia nos seguintes aspectos:

– Aprobación das Ordenanzas locais de aproveitamento, con audiencia preceptiva do Consello de Estado ou do órgano consultivo superior do Consello de Goberno da Comunidade Autónoma, se existise (artigo 95 RBEL).

– Aprobación da modalidade de adxudicación de aproveitamentos mediante prezo.

– Aprobación das ordenanzas municipais que regulen os aproveitamentos de bens comunais mediante concesións periódicas de “sortes ou cortas de madeira” cando se esixan ós veciños condicións de vinculación e arraigamento ou permanencia (artigo 103.2 RBEL).

3.4.- Modalidades de aproveitamento.

Cabe distingui-las seguintes modalidades:

1ª).-*Regra xeral e básica*, constitúe a modalidade preferente de aproveitamento:

O aproveitamento e disfrute dos bens comunais efectuarase precisamente en réxime de explotación común ou cultivo colectivo (artigo 75.1 TRRL, e artigo 94.1 RBEL).

Tal explotación común ou cultivo colectivo implicará o disfrute xeral e simultáneo dos bens por quen ostenten en cada momento a calidade de veciño.

Cabe face-las seguintes precisións sobre este xeito de aproveitamento:

a) Tal aproveitamento presúmese gratuito a “sensu contrario” da regulación que se fai nos artigos 75.3 TRRL e 98 e 99 RBEL.

b) A titularidade dos aproveitamentos exténdese tamén ós extranxeiros domiciliados maiores de idade (artigo 18.2 LRBRL e artigo 103.1 RBEL).

c) Non se precisa cal é a regulación de tal aproveitamento colectivo, e se ben tal aproveitamento é considerado pola Xurisprudencia (STS 31 de Decembro de 1986, Ar.1.696/87) de carácter administrativo e estritamente persoal, ó non existir unha normación explícita no ámbito administrativo sobre o tema, temos que acudir ó C.C. que por mor da dicción do artigo 4.3 ten carácter de “ius comune”.

O C.C. regula os aproveitamentos comunais nos seus artigos 600-604, ámbolos dous inclusive, seguindo a CUADRADO IGLESIAS¹⁵ cabe reseña-las seguintes particularidades dos aproveitamentos comunais:

1º. O problema relativo á natureza xurídica dos aproveitamentos comunais é sumamente discutido pola disparidade de opinións doutrinarias, pola existencia dunha xurisprudencia contraditoria e por unha regulación pouco diáfana que da institución fan os artigos 600-604 C.C.

2º. Partindo de que a variedade de aproveitamentos comunais en pastos e leñas é practicamente ilimitada, podemos distinguir dous grandes apartados que se corresponden coa titularidade dominical dos bens sobre os que os aproveitamentos se exercitan:

– dos particulares.

– dos entes públicos, rexidos polas leis administrativas (artigo 601).

3º. De entre as diversas solucións doutrinarias e xurisprudenciais sobre a natureza da institución cabe salienta-las seguintes:

3.1. *Usufructo*: é esencial para admitilo que as leiras sobre as que recae sexan alleas en canto á súa titularidade dominical ós que ostentan a calidade de usufructuarios. Dado o alleamento, e sempre que o usufructo xurda por vontade do propietario (é inadmisíbel que xurda por disposición legal e só excepcionalmente se poderá adquirir por prescripción), constituído a prol dunha pluralidade de persoas ós que non pertence a titularidade daquelas leiras, sería posible a configuración dos aproveitamentos comunais coma usufructo (pero é moi difícil que na praxe se configure así).

3.2. *Enfiteuse*: inadmisibile para CUADRADO IGLESIAS a articulación dos aproveitamentos comunais como enfiteuse.

3.3. *Superficie rústica*: constituíble ó abeiro do artigo 30.3, R.H., poderían configurarse os aproveitamentos como un dereito de superficie que, polo tanto, haberían de ser temporais, aínda que como reseña o autor citado, é moi pouco verosímil esta construción.

3.4. *Comunidade*: os aproveitamentos comunais, por propia definición de pastos e leñas, desenvólvense dentro da canle xurídica da comunidade. Nesta comunidade, a maioría dos autores esixen que a pluralidade dos titulares teñan dereitos cualitativamente iguais, adoptando a figura da comunidade "pro indiviso", aínda que certo sector doutrinal admite a existencia de comunidades con titularidades cualitativamente distintas, dando lugar á comunidade "pro diviso".

3.5. *Servidume*: supón un gravame que soporta pasivamente un predio en beneficio de persoas ou entidades que ostentan a propiedade dos aproveitamentos de leñas e pastos. Esta tese é sostida por autores como VALVERDE e BURÓN, que sinalan que os artigos 600-604 C.C. regulan exclusivamente unha servidume.

4º.- Conclusión

A xeneralidade da doutrina entende que os aproveitamentos comunais regulados nos artigos 600-604 do C.C. constitúen ben unha servidume, ben unha comunidade; pero como sinala CUADRADO IGLESIAS, hoxe a maioría da doutrina, representada entre outros por autores como DE DIEGO, MANRESA, CASTÁN, OSSORIO MORALES, B. DE HEREDIA e o mesmo CUADRADO, así como a Xurisprudencia do T. S., asumen unha postura dualista, isto é, considerar que nos precitados artigos se conteñen ámbalas dúas institucións: "comunidade" e "servidume", de modo que como sinala MANRESA, existirá "comunidade" cando son varios os titulares que poñen en común os aproveitamentos secundarios dos seus predios, e existirá "servidume" cando a reciprocidade dos predios non se dea.

A configuración destes aproveitamentos colectivos adoptando unha ou outra destas estruturas xurídicas incidirá de maneira substancial no réxime xurídico aplicable a estas explotacións colectivas.

2ª) Modalidades de aproveitamento no caso de que o disfrute común fose impracticable:

En tal caso haberá que se ater de modo subsidiario ás modalidades que o artigo 75.2 TRRL, en conexión co artigo 94.2 e concordantes do RBEL establecen; tales modalidades son, seguindo a relación establecida por aquela normativa as seguintes:

a) Aproveitamento peculiar:

Regulado polo costume ou regulamentación local (art. 94.1.a. RBEL) ou ben por normas sectoriais que lle sexan aplicables, segundo a natureza dos bens ou seu destino específico¹⁶, por exemplo:

– Polas normas reguladoras da reforma e o desenvolvemento agrario (art. 104 RBEL). A regulación sectorial nesta materia está constituída basicamente por LRYDA do 12 de Xaneiro de 1973. Hai que salientar que, a diferenza do que acontecía co RBEL de 1955, que regulaba polo miúdo a forma de adxudicación de leiras ós respectivos concellos e de satisfacer estas ó IRYDA, o actual artigo 104 do RBEL non di nada ó respecto, polo que haberá que estar ás formas de cooperación previstas de modo xeral no artigo 57 LRBRL, e que en cada caso concretaranse de modo paccionado e voluntario na elaboración dun convenio administrativo, que fixará as condicións da cesión.

– Polas normas relativas ó ensino, o recreo escolar, a caza, ou o auxilio dos veciños necesitados. (Artigo 106 RBEL).

– Polas normas relativas á restauración arbórea, cando sexa compatible con traballos de desarrraigamento e cavadura (Artigo 108 RBEL)

b) Adxudicación por lotes ou sortes ós veciños (artigo 94.1.b RBEL).

Tal adxudicación farase ós veciños en proporción directa ó número de persoas que teñan ó seu cargo e inversa á súa situación económica (artigo 75.3 TRRL e artigo 97 RBEL). Pero tal adxudicación non determina, malia non se tratar dunha explotación colectiva, que os bens deixen de ser comunais, en tal sentido cabe cita-la STS do 31 de Decembro de 1986 (Ar.1.696/87) que di ó respecto.

Que os veciños disfrutan os bens no nome do Concello como propietario, e posúenos ó xeito no que o fai un arrendatario ou precarista no nome do titular; e como non poden ser posuídos a título de dominio, os actos que poden exercitar sobre eles son de simple disfrute e o Concello só virá obrigado a cumprir coas condicións da norma reguladora do disfrute, sen necesidade para os recuperar de exercer accións de reivindicación, non podendo o que as disfruta acceder á súa propiedade nin a través dunha posesión, que non ten título de dono, nin do exercicio do dereito arrendaticio de accesión á propiedade incompatible coa natureza dos bens comunais que son inalienables, imprescriptibles e inembargables...(no mesmo sentido, a STS do 24 de Xaneiro de 1989. Ar. 430).

En casos extraordinarios e tralo previo acordo municipal adoptado pola maioría absoluta do número legal de membros da Corporación, poderá fixarse unha cota anual que deberán de aboalos veciños pola utilización dos lotes que se lles adxudiquen, para compensar estritamente os gastos que se orixinen pola custodia, conservación e administración dos bens (artigo 99 RBEL).

O artigo 103.2 RBEL refírese, en especial, á regulación de concesións periódicas de “sortes ou cortas de madeira” ó que xa fixemos referencia.

c) Adxudicación do aproveitamento de bens comunais mediante prezo.

Esta é a última posibilidade que, nunha orde de prelación sucesiva prevé o artigo 75.3 TRRL, en relación cos artigos 94.3 e 98 RBEL. Para a súa utilización, que ten como indicamos un carácter subsidiario, e en defecto das demais formas de aproveitamento, requírese que a autorice o órgano competente da Comunidade Autónoma, e efectuarase por poxa pública na que teñan preferencia sobre os non residentes, en igualdade de condicións, os ofertantes veciños. A falta de ofertantes, a licitación poderá facerse de forma directa. O produto destinarase a servizos en utilidade dos que tiveran dereito ó aproveitamento, sen que se poida detraer pola Corporación máis de un 5 por 100 do importe (artigo 98 RBEL).

En todo caso as Corporacións Locais poderán exercer-lo dereito de tento e nas poxas de pastos sobrantes de pasteiros e de montes comunais e patrimoniais, dentro dos cinco días seguintes ó de se celebra-la licitación, sempre que acorden a licitación na máxima postura ofrecida polos concurrentes, e que se suxeiten a derrama ou reparto veciñal a distribución do disfrute e pagamento do remate (artigo 107 RBEL).

Para concluír esta cuestión mencionar simplemente que no artigo 83 LRBRLL faise unha referencia explícita ós montes veciñais en man común, remitíndonos á súa normativa específica, e que no artigo 100 RBEL, régúlase a transformación de bens comunais non aproveitados coma tales para a súa cualificación de patrimoniais, estipulando que o seu non emprego durante dez anos permitirá a súa desafectación, que en todo caso, e a diferenza da regulación anterior, esixirá un acto expreso, de modo que se elimina a posibilidade que anteriormente se contemplaba no anterior artigo 8.5 do RBEL dunha desafectación tácita.

O PATRIMONIO FORESTAL: A SÚA XESTIÓN

Ó falarmos de patrimonio forestal cómpre facer dúas precisións relativas á conceptualización do patrimonio e á súa cualificación polo seu destino forestal.

Debemos de indicar que o patrimonio configúrase, seguindo a DE CASTRO, como a situación unitaria que toma un conxunto de relacións xurídicas de carácter económico, ó asignarlle-lo dereito unha determinada titularidade que constitúe un ámbito de poder sobre esas relacións e un ámbito de responsabilidade dos mesmos.

Entre os diferentes tipos de patrimonios, que basicamente podemos reducir a dous: xeral e especiais, en canto afectados a un fin, dentro destes últimos caben incluí-lo patrimonio forestal, que a súa especificidade radica no aproveitamento ó que foi destinado, entendendo o forestal nun sentido amplo e non restrictivo, de conformidade coa lexislación sectorial, xa analizada ó inicio desta exposición sobre a materia.

Cómpre tamén indicar, que no ámbito local, superada e derogada a lexislación desamortizadora¹⁷, as Entidades locais teñen capacidade xurídica plena para adquirir e posuir bens de todas clases e exerce-las accións e recursos procedentes na defensa do seu patrimonio (art.140 e 141 CE. e art. 9 RBEL), de conformidade co disposto no artigo 38 do C.Civil.

Neste ámbito local, o “patrimonio” das Entidades Locais está constituído “polo conxunto de bens, dereitos e accións que lles pertencen” (artigo 79 LRBRL) distinguíndose tal patrimonio da “facenda” das Entidades locais formada polo “producto dos recursos recoñecidos polas leis” (artigos 178 e ss. TRRL), isto é polo conxunto dos ingresos que perciben.

Feitas estas precisións ocuparémonos da xestión do patrimonio forestal, patrimonio do que cabe dicir que se encontra nunha situación bastante preocupante, froito dos ataques de todo tipo ós que se ve sometido. Ataques que non se limitan á cavadura e deforestación produto da voraz actuación humana, senón que, consecuencia indirecta desta, sofren hoxe os resultados dunha contaminación, que en forma de chuvia ácida está a acabar con boa parte dos bosques do planeta, polo tanto, é perfectamente aplicable aquí a frase de GUNTER GRASS, que verbo diso sinala “Disque cos bosques se extinguen os homes. Non o creo. Estes son máis pertinaces e poden aguantar máis dano do que se inflíxen”.

Imos pois, como dicíamos, a falar da xestión do patrimonio forestal, tendo en conta dous aspectos na cuestión, a utilidade do patrimonio forestal, ou se se quere, de maneira máis simplificada, do bosque, e a regulación xurídica da xestión do mesmo.

1.- UTILIDADE.

Na Comunicación da Comisión das Comunidades Europeas do 30 de Abril de 1986¹⁸ sinaláanse as tres funcións esenciais que os bosques han cumprir na Comunidade e que, polo tanto, son aplicables ó caso español e, daquela, ó galego. Estas funcións son tres:

– Unha función económica: esta función oriéntase hoxe basicamente cara á produción de madeira da que é deficitaria, se ben o bosque é fonte doutros produtos de gama moi ampla: resina, cortiza, esencias, plantas medicinais, cogumelos, caza, etc.

– Unha función ecolóxica: de protección do medio ambiente en xeral, e da agricultura en particular. Tal función exerceuse especialmente pola súa acción na:

- regulación do réxime das augas
- protección e estabilidade dos solos.
- conservación da flora e da fauna propias.
- protección dos patrimonios naturais, especialmente as paisaxes.
- produción de osíxeno e filtración do aire.
- control dos ciclos do óxido de carbono e consecuentemente regulación da temperatura.

– Unha función social: pola súa contribución á saúde das poboacións cada vez máis urbanizadas. Constitúe un lugar de descanso e lecer, que desempeña un papel que incrementará progresivamente a súa importancia no equilibrio da nosa sociedade contemporánea.

Mediante o exercicio desas tres funcións o bosque asume un papel económico e estratéxico determinante:

- De tipo económico: ó contribuír simultaneamente ó desenvolvemento da economía e a materialización dun equilibrio máis harmónico na comunidade.

- De tipo estratéxico: porque mediante o mantemento de reservas técnicas o bosque garantiza a seguridade e o abastecemento de materias primas á Comunidade.

2.- XESTIÓN.

Debemos de diferenciar neste ámbito a normativa local e a sectorial.

2.1.- Normativa local.

Cínguese basicamente ó aspecto da REPOBOACIÓN, ó respecto sinalase que constitúe unha obriga para os Concellos cando aqueles estean despoados en superficie igual ou superior a 100 hectáreas (artigo 84.4 TR)

A repoboación poderá facerse pola entidade Local cos seus medios propios ou co auxilio e a colaboración das Administracións estatal ou autonómica¹⁹. Senón o fai a Entidade Local poden efectuar a repoboación aquelas administracións pola súa conta, concedendo ó Concello:

a) opción para adquirirla propiedade do monte formado mediante reintegro con ou sen interese do capital investido, deducción feita da parte concedida coma subvención.

b) reserva dunha participación nas masas arbóreas creadas, de acordo co valor do solo (artigo 84.5 TR).

Pero a repoboación pode realizarse pola Entidade Local, tamén mediante Consorcio con particulares, foren ou non do Concello, e actúen individualmente ou asociados (art. 40.1 RB). O consorcio debe de se formalizar en escritura pública e se inscribir no Rexistro da Propiedade, sen o requisito do cal carece de eficacia (artigo 40.5 RB).

Tamén pódese concede-lo uso de montes, non catalogados, a veciños para plantar arboredo, mediante acordo do pleno, co voto favorable da maioría absoluta e polo prazo máximo de dez anos. Estas cesións non implican alleamento nin gravame, son polo tanto, un arrendamento "ad meliorandum" suxeito á lexislación civil e á normativa administrativa que dispón que os veciños cesionarios se farán donos do arboredo que cultiven (artigo 82 TR)

Sobre o tema da repoboación cabe facer dúas breves consideracións:

1º As súas repercusións ecolóxicas: non podemos entrar nelas, e sobre a significación do piñeiro mailo eucalipto no ecosistema galego remitímonos á bibliografía sobre a materia²⁰.

2º Dende o punto de vista económico: a repoboación tivo unha incidencia fundamental na reordenación do sistema forestal galego, así XESÚS BALBOA²¹ di ó respecto:

"Trala Guerra Civil, como dixemos, a gran novidade vai se-lo inicio dunha repoboación forestal masiva auspiciada polo Patrimonio Forestal do Estado, constituído o 10 de Marzo de 1941. A empresa repoboadora asentárase precisamente na indefinición legal e na municipalización dos montes veciñais, e contaría dende 1946 cun novo e poderoso instrumento legal: a Lei Hipotecaria. Esta Lei posibilitaba que os concellos inscribieran no inventario de bens municipais previsto pola Lei de Réxime Local tódolos montes da súa demarcación, sen necesidade de aportar probas documentais, unicamente coa certificación do secretario do concello".

E posteriormente explica que as repoboacións debidas á iniciativa pública, xunto coas privadas, afectaron segundo o censo agrario a un total de 751.971 hectáreas.

Se temos en conta que, segundo o Mapa Forestal de Galicia, de 1986, o número total de montes e terreos forestados ascende a 935.129 hectáreas podemos calibra-lo enorme impacto do labor repoboador. E de aquí cabe inferir que o mito de que as repoboacións acabaron co monte galego é só iso, un mito, dado que antes das mesmas, tal monte, entendido no sentido forestal de bosque, era practicamente inexistente.

2.2.- Normativa sectorial.

Incide, ademais de no tema da repoboación, no das MELLORAS, cabendo distinguir, seguindo a BALLESTEROS²² entre:

– Montes catalogados: onde é obrigatorio un plano de melloras, vindo obrigados os entes locais a destinar a este fin o 10 por 100 do importe dos aproveitamentos dos seus montes (artigos 332 e 333 Regulamento de Montes), cumprindo, ó solicitar licencia da Administración Forestal para realizar aproveitamentos de montes catalogados, acreditar, previamente, ter feito o pagamento desa porcentaxe (artigo 216 do Regulamento de Montes).

– Montes non catalogados: onde as melloras poden ser auxiliadas pola Administración Forestal sempre que a mellora consista en repoboacións auxiliares do tratamento de masa principal ou de claros e rasos existentes no monte ou que as obras se refiran a camiños de saca ou mellora de pasteiros (artigo 340 Regulamento de Montes).

II.- OS MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN.

A problemática dos Montes Veciñais en Man Común (en adiante MVMC) é enormemente árdua, e caracterizada pola existencia dunha lexislación insuficiente, cando non inexistente durante a maior parte da historia desta institución, por unha Xurisprudencia non sempre unívoca e por unha doutrina contradictoria, que se na case unanimidade dos casos esforzase por lograla pervivencia destes montes, diverxe canto ás solucións a adoptar.

Observamos no ámbito doutrinal que tódolos autores, sen excepción ven na institución algo favorable, positivo, pero que ó analizala non deixa de reflecti-lo enorme estado de degradación no que se atopan estes montes, en grande número abandonados, e en que a súa explotación é difícil, de moi difícil realización.

En realidade consideramos que a problemática básica desta figura, céntrase en dúas cuestións:

1ª. A superposición dunha, e iso é, adiantar conceptos, figura que unanimemente se considera como comunidade xermánica, nun sistema xurídico coma o noso, que se ten influencias doutras culturas é basicamente debedor do sistema romano, no que como vimos, a idea de “colectividade” ou “comunidade” é absolutamente rexeitable.

2ª. Porque responde a un sistema socioeconómico autárquico e de subsistencia, hoxe xa periclitado. En efecto, como sinala FERNÁNDEZ LEICEAGA²³ podemos distinguir coa xeneralidade dos autores, catro funcións básicas do monte que para o citado autor son:

"a) Servir de pasto para o gando, tanto para o menor como para o maior. A isto adicariáanse os portos e brañas.

b) Producción de leña para o fogar e de madeira para a venda. Tería lugar nas ladeiras.

c) Ser un alongamento de terreo cerealífero, de xeito temporal: rozas, searas, cabas, estivadas, practicadas no “manso” de forma individual. O espacio preferido sería o menos accidentado.

d) Constituí-lo lugar de obtención de materia prima para o estercado, base do mantemento da fertilidade das terras de labranza.”

Trátase, por conseguinte, de aproveitamentos que ou ben son inexistentes (leña para o fogar substituída por outras enerxías: electricidade, butano, etc.) ou ben teñen unha entidade moi limitada (o esterco, foi substituído en grande parte polos abonos químicos).

Sentada esta problemática, á que haberá que engadí-la plural normativa concurrente sobre o tema pertencente a estratos tan diversos coma o comunitario, o estatal, o autonómico e aínda o local (como vimos), e incluso normas de dereito non escrito (o costume, tal como se recolle na lei configúrase como unha fonte normativa de primeira orde), e a distintos sectores do ordenamento, non só o forestal senón o de ordenación do solo e o medioambiental concorren neste ámbito; enfrontarémonos á cuestión intentando só unha simple aproximación á mesma, esbozando os problemas existentes e sinalando a necesidade de alternativas ós mesmos.

1.1.- Orixe e evolución histórica.

Sen pretender, evidentemente, sermos exhaustivos, e tendo en conta que cando falamos de MVMC estamos a referirnos a unha forma de propiedade colectiva, utilizada consuetudinariamente polos seus titulares, podemos reseñar que, verbo da súa orixe, que é enormemente debatida e que na realidade non foi determinada con exactitude, pois pérdese, en frase tópica, na noite dos tempos²⁴, caben tres orientacións principais, segundo ÁLVAREZ-LINERA y URÍA²⁵:

1º. O reparto de bens que se realizou entre godos e hispano-romanos ó se producí-la conquista de España por aqueles.

2º. As cartas de poboamento e foros agrarios da Baixa Idade Media.

3º. Os foros propiamente ditos, constituídos en réxime de dereito privado, con transmisión de dominio útil ó foratario e que acabaron por ser perpetuos. O mesmo cabe dicir da enfiteuse do que o foro e especie.

Esta terceira tese é a máis estendida, e así, FERNÁNDEZ GARCÍA²⁶ di que “a súa orixe máis recente é foral, a través das cartas forais o propietario dun couto ou termo fai a cesión do dominio útil das terras comprendidas no termo redondo a prol de determinadas persoas, alcanzando a cesión ás terras de cultivo, pasteiros, prados, bosques, devesas e montes en xeral...” montes et fontes”.

Seguindo a BOCANEGRA SIERRA²⁷, cabe resumi-la evolución normativa dos MVMC do xeito seguinte:

Inicialmente non existe unha regulación positiva dos MVMC, o recoñecemento dos cales non se verifica xurisprudencialmente a través das sentencias do T.S., tanto nas súas salas do civil como nas do contencioso, e sobre todo a partir da xurisprudencia da A.T. de A Coruña, constituíndo por conseguinte, unha manifestación da operatividade do costume coma fonte do dereito. Trataríase dunha “creación xurisprudencial” pero entendida tal creación no sentido de simple constatación e xuridificación dunha realidade preexistente.

O primeiro recoñecemento normativo desta clase de montes prodúcese coa Lei de Montes de 1957, que no seu artigo 4.3 (xa derogado) recoñecía a existencia nas catro provincias galegas de “montes pertencentes en man común ós veciños das consuetudinarias demarcacións parroquiais...”, e no mesmo sentido o artigo 23 do Regulamento da citada Lei, se ben establecía unha “vinculación” ós concellos respectivos os cales debían de regula-lo disfrute dos seus aproveitamentos dando unha xusta participación ós veciños.

Aínda que constituía un avance, limitaba a súa existencia ós MVMC, radicados en Galicia (excluía, por exemplo á Comunidade Asturiana, onde tamén atopamos manifestacións desta peculiar forma de propiedade) e vinculaba a súa propiedade ós concellos, realizando unha forte administrativización da figura.

A Compilación de Galicia do 2 de Decembro de 1963, regula esta Institución no seu título V, capítulo I, baixo o epígrafe de “Comunidade en materia de montes”, artigos 88 a 89, mantendo a administrativización da figura (“os montes veciñais están vinculados ós concellos respectivos...” artigo 89, paraf. 1º) e cinguíndose obviamente ó ámbito galego.

A Lei de MVMC do 27 de Xullo de 1968 constitúe a súa primeira regulación específica, aínda que se mantén na liña anteriormente reseñada, se ben extendendo o ámbito territorial de aplicación que xa non se limita a Galicia.

As duras críticas que suscitou esta Lei²⁸ posibilitaron un clima de reforma, que fomentado polo I Congreso de Dereito Civil Galego²⁹ concretáronse na Lei do 11 de Novembro de 1980, hoxe vixente, que mereceu unha resposta positiva, na que se lle atribúe á comunidade de veciños a titularidade dos montes sen as restricións administrativas antes existentes.

Por último, na Comunidade Autónoma Galega promúlgase a Lei 13/1989, do 10 de Outubro, de Montes Veciñais en Man Común, que xunto co costume constitúen o dereito propio de Galicia nesta materia e será aplicable preferentemente no seu ámbito territorial.

1.2.- Situación actual na Comunidade Autónoma Galega.

É plenamente aplicable a frase de J. SENADOR³⁰:

“A árbore pagou coa súa vida tódalas miserias dos pobres, que sempre foron moitas e tódalas imbecilidades dos ricos, que nunca foron poucas”.

Se substituímos “árbore” por “montes veciñais en man común” e aínda sendo a frase de 1933, observamos que ten toda a súa vixencia, e iso polas seguintes razóns:

1ª. Porque como a frase indica, o ámbito forestal sufriu historicamente as agresións humanas ben das clases economicamente máis elevadas, que realizaron escudándose nos resortes do poder que ostentaban, unha actuación que non menos cabe cualificar de rapina, apropiándose os montes, ben dos menos podentes que ante a súa carencia de recursos adoitaban explotar de xeito exhaustivo os montes ata deixalos practicamente exánimes.

2ª. Pola absoluta indeterminación na que se atopan, non só en canto á súa titularidade, senón tamén incluso en canto á súa existencia. Non sabemos en realidade cantos montes veciñais existen; sirva de exemplo os seguintes datos:

– FERNÁNDEZ OCA³¹: “Ocupan unha superficie de máis de 800.000 Has. e están clasificados como tales 2.616 cunha superficie de 637.677 Has. (estos datos correspóndense ó ano 1987).

– ARIAS VEIRA³²: Cita como cifra total de superficie ocupada polos MVMC a de 574.450 Has.

– PLAN FORESTAL GALEGO³³: 193.654 Has. se ven referidas ós montes forestados.

Se, como vemos, non se sabe de certo cantos montes veciñais existen, a determinación dos seus propietarios é tarefa absolutamente imposible, á que contribúen non só as carencias de censos adecuados, senón, tamén a ambigüidade xurídica en torno ó concepto de propietario.

1.3.- Réxime Xurídico dos MVMC na Comunidade Autónoma Galega.

1.3.1.- Normativa aplicable.

A Comunidade Autónoma de Galicia asumiu no seu Estatuto de Autonomía competencias “exclusivas” sobre réxime xurídico de montes veciñais en man común, sen prexuízo da observancia da lexislación básica estatal nos termos do artigo 149.1.23º da C.E. (art. 27. 11º. E.A.G.).

En virtude de tales competencias dictou as seguintes disposicións sobre a materia (ademais da precitada Lei):

- D. 221/1983, do 24 de Novembro, da Consellería de Agricultura, Pesca e Alimentación, polo que se determina a composición dos Xurados Provinciais de Montes Veciñais en Man Común nas catro provincias galegas.

- D. 97/1985, do 25 de Marzo, da Consellería de Agricultura, Pesca e Alimentación, sobre creación de Comités Provinciais de Montes.

- Orde do 16 de Abril de 1985 da Consellería de Agricultura, Pesca e Alimentación, polo que se desenvolve o programa de axudas á explotación de montes veciñais en man común.

1.3.2.- *Análise da normativa rectora.*

A Lei 13/1989 de MVMC, consta de 30 artigos, estruturados en cinco títulos, con título preliminar, 6 disposicións adicionais, 4 disposicións transitorias e 2 disposicións finais, precedida dunha Exposición de Motivos, que xustifica a necesidade da Lei e sinala os obxectivos que con ela se perseguen.

Pasamos a facer unha análise sucinta da mesma seguindo a orde do seu articulado:

A) TÍTULO PRELIMINAR: DISPOSICIÓNS XERAIS: ARTIGOS 1-3.

Dásenos no mesmo o concepto, caracteres e natureza da institución.

Da análise dos mesmos cabe inferi-lo seguinte:

1º.- A caracterización dun monte como veciñal ven determinado por dous parámetros básicos³⁴: a titularidade colectiva (“agrupacións veciñais na súa cualidade de grupos sociais” Cfr. artigo 1.1) e aproveitamentos consuetudinarios (“víñanse aproveitando consuetudinariamente en réxime de comunidade” art. 1.1), e iso independentemente de:

– A súa orixe.

– O seu destino, que pode ser agrario, como sinala a Lei sen que iso obste á súa cualificación como veciñais.

No relativo á titularidade diremos que existe unha indeterminación fáctica, xa que a Lei no seu artigo 3.2 sinala que:

“A Comunidade veciñal a que se refire o apartado anterior entenderase composta polos veciños que a integran en cada momento”.

Pero o concepto de veciño é aquí difuso, porque se ben o artigo 3.1 fala de “veciños titulares de unidades económicas, con casa aberta e residencia habitual nas entidades de poboación ás que tradicionalmente estivese adscrito o seu aproveitamento, e que veñan exercendo, segundo os usos e costumes da comunidade, algunha actividade relacionada con aqueles”, non se fixa o criterio de veciñanza, que como sinala DÍAZ FUENTES³⁵ pode te-las seguintes acepcións:

– Veciñanza administrativa: a lexislación local concíbea como o vínculo que liga entre si ós habitantes dun concello.

– Veciñanza civil: relativa á adscrición das persoas ó réximen foral en materia de dereito privado tal como recolle o C.C.

Pero, neste caso, como sinala o citado autor, a veciñanza fai referencia a unha situación de feito (de aí a referencia á “residencia habitual”) o que suscita á súa vez dúas cuestións:

1.- ¿Cómpre a vinculación durante un determinado período de tempo?.

A Lei non distingue e se ben e certo que o artigo 16.1.a), sinala que os Estatutos poden fixa-la “atribución da condición de comuneiro” non é menos certo que remata dicindo “... conforme ó disposto no artigo 3.1 desta Lei”, o cal non contribúe a aclarar moito o problema.

2.- ¿Cómpre a profesionalidade agraria do titular do monte?.

Creemos que se debe de contestar negativamente a este extremo, pola participación consuetudinaria de persoas pertencentes a profesións alleas a este ámbito nos mesmos, servíndonos para apoiar esta tese o rexeitamento da enmenda do Grupo Parlamentario Comunista na tramitación da Lei 55/1980 do 11 de Novembro que propuña engadir ó seu artigo 1º, cando alude á condición de veciños a expresión “que se dediquen de forma directa á actividade agraria”.

Respecto do aproveitamento, só cabe dicir como fan MEILÁN GIL e RODRÍGUEZ ARANA⁸⁶ que:

“En todo caso, e dende o punto de vista positivo, resulta claro que o monte veciñal en man común vai ligado a un aproveitamento consuetudinario que se pode entender, materialmente, como esencialmente vinculado á vida da comunidade veciñal tal como se desenvolveu de acordo cos usos tradicionais”.

2º.- O monte concíbese como unha comunidade xermánica en man común (Gesammte Hand), da que son características básicas:

– Os titulares adoitan estar unidos por un vínculo de carácter persoal.

– O número de titulares é indeterminado e variable de modo que o disfrute ou aproveitamento faise sen delimitación precisa faltando a idea de cota, como porción fixa pertencente a un suxeito de modo exclusivo.

– Esta ausencia de cotas como porcións económicas concretas e determinadas, determina a inalienabilidade dos dereitos que ó comuneiro corresponden.

– Tal indisponibilidade determina a súa intransmisibilidade de modo que a morte do titular, supón que a súa parte non pasa ós herdeiros, senón que acrecenta ós copartícipes.

– O especial carácter destes aproveitamentos determina a súa indivisibilidade, isto é, non cabe exercita-la “actio communi dividundo”.

Tales caracteres recóllense xunto coa imprescriptibilidade e inembargabilidade e a súa subtracción a toda tributación no artigo 2 da Lei galega.

B) TÍTULO I: RÉXIME XURÍDICO: ARTIGOS 4-8

Simplemente indicar que neste título se analiza a capacidade da comunidade, as consecuencias da extinción e os actos de disposición que sobre os montes veciñais cabe realizar.

Cómpre salientar aquí:

1º.- O tema da extinción, ó que se refire o artigo 4.2. e no que inciden os artigos 6.3, 20 e 27.

A diferenza do que acontece na Lei 55/1980 do 11 de Novembro, que no seu artigo 8 “in fine” estipula que no caso de se extinguir: “se ó cabo de 30 anos non se restaura a agrupación veciñal, o ben pasará definitivamente ó patrimonio da entidade local administradora co carácter de comunal”; na Lei galega iso non acontece e establécese unha situación de tutela durante a situación de pendencia a prol da comunidade de forma indefinida “... transitoriamente e atá que non se reconstitúa a Comunidade”.

2º.- A admisibilidade da permuta de terreos (artigo 8º) que entendemos bate co carácter inalienable destes bens.

3º.- A fixación dun dereito de superficie que se na Lei 55/1980 fíxase por un prazo máximo de 30 anos, sen distinguir en función do destino do ben (artigo 3º.3), na Lei galega, conservando a duración máxima dese dereito de 30 anos con carácter xeral, precisa que se se destina a cultivos agrícolas non excederá de 10 anos, e no caso de aproveitamentos forestais de arboredo non se poderán concertar prazos superiores “ós correspondentes a unha única quenda da especie plantada, nin para outra clase de aproveitamento que é o da corta do arboredo plantado”

C) TÍTULO II: DA CLASIFICACIÓN E OS SEUS EFECTOS: ARTIGOS 9-13.

Regula como sinala o seu epígrafe a clasificación dos MVMC e os efectos da mesma, así como a composición dos Xurados Provinciais de Clasificación de Montes.

Hai que salientar neste título:

1º.- A composición dos Xurados cun protagonismo casi decisivo da Consellería de Agricultura que, como reseña algún autor, actuou con manifesta voracidade na materia (véxase para tal efecto o artigo 10 que esixe catro membros daquela Consellería no Xurado).

2º.- A eficacia da resolución firme de clasificación que, a teor do disposto no artigo 13:

– É atributiva da propiedade, en tanto non exista sentenza firme en contra, pronunciada pola xurisdicción ordinaria.

– Serve de título inmatriculador e a exclusión do Catálogo de montes de utilidade pública ou do Inventario de bens municipais, se os montes sobre os que recaen estivesen inscritos neles.

– Está exento do I.T.P.A.X.D. sendo gratuítas a primeira inscrición do monte e as cancelacións que se produzan por este motivo.

3º.- Se poñemos en relación o apartado b) do artigo 13, parágrafo 2º e a disposición adicional 1ª (transcrición da D.T. 1ª da Lei 55/1980, só que substituíndo o prazo de cinco anos desta polo de un ano), atopámonos cun grande problema de tipo rexistral, pois se se concibe a inmatriculación da que fala dita disposición como sinónimo de primeira inscrición e non de asento, iso deixaría inermes ás comunidades diante do terceiro hipotecario protexido pola fe pública rexistral polo cal para evitar este atranco cómpre identifica-lo concepto de “inmatriculación” co de “asento rexistral”. De tódolos xeitos é moi discutible, á luz do artigo 40 da L.H. que unha resolución dun Xurado de Montes rectifique “per se”, e sen recaer resolución xudicial asine un asento do Rexistro.

D) TÍTULO III: DA ORGANIZACIÓN DAS COMUNIDADES: ARTIGOS 14-20.

Refírese este título ós diversos órganos da Comunidade, regulando a Asemblea Xeral, a Xunta Rectora, os Estatutos da Comunidade e o procedemento de aprobación e reforma, a representación da mesma, a Xunta Provisional e as situacións de pendencia.

Mereceu eloxio unánime a redución dos “quorumes” de constitución, xa que en primeira convocatoria se esixe a presenza da metade dos comeneiros e en segunda o 25% dos mesmos (artigo 14.2), e para a realización dos actos de disposición, aprobación, reforma e revogación dos Estatutos require a maioría dos presentes que representen cando menos o 50% do censo en primeira convocatoria, e o 30% na segunda (artigo 18.1) fronte ós da Lei 55/1980 (tres cuartas partes para a realización dos mesmos actos: art. 5º.2).

Non se regula, sen embargo, por exemplo, como se organizará a Xunta Provisional, xa que se fai unha mención pouco detallada a que estará composta “...como mínimo, por un Presidente e dous vocais, elexidos de entre os comeneiros...” (artigo 19.1).

E) TÍTULO IV: DOS APROVEITAMENTOS. ARTIGOS 21-23.

Regula os aproveitamentos, a vinculación de cando menos o 15% dos rendementos económicos derivados dos aproveitamentos para “investimentos en mellora, protección, acceso e servizos derivados do uso social ó que o monte poida estar destinado” (artigo 23) e o, absolutamente deostado, e cremos que con razón, por estar en absoluta contradicción coa propia esencia da institución, reparto en lotes, sortes ou parcelas, do artigo 22, que en realidade abre o camiño a unha apropiación individualizada do monte, a pesar de que se estruturan certas garantías que tratan de evitalo, como son a fixación dunha duración non superior a 11 anos e que se renovan as adxudicacións, os lotes que de novo se entreguen ós comeneiros non poden coincidir cos que se aproveitaron no período anterior.

F) TÍTULO V: PROTECCIÓN E XESTIÓN PREVENTIVA: ARTIGOS 24-30.

Regúlanse aquí as competencias da Comunidade Autónoma na materia, a necesaria creación dun Rexistro de MVMC, a xestión preventiva da Comunidade nos supostos de extinción ou desaparición da mesma (que non é tal, pois dada a súa regulación atoparíase nunha especie de limbo, pero non deixaría de existir) ou no de grave abandono, estipulando cando e como se procedería a tal declaración de abandono.

Para rematar, cabe mencionar simplemente:

A Disposición Adicional 2ª : que se refire ó tema dos consorcios e convenios, e que condona as posibles débedas que para o efecto tiver a Comunidade.

A Disposición Adicional 3ª : que establece que os procedementos que para o efecto se substancien sobre estes bens, agás a clasificación, o serán polo trámite de incidentes perante o Xulgado de Primeira Instancia.

A Disposición Adicional 4ª : que sinala que as mencións feitas á parroquia o serán nos termos establecidos polo E.A.G. nos seus artigos 40.3 e 27.2.

A Disposición Adicional 5ª : que prevé a creación no prazo de tres anos a partir da promulgación da Lei dun inventario xeral dos MVMC.

A D.T. 1ª : verbo dos expedientes, canto á normativa aplicable á súa tramitación.

A D.T. 2ª : establece o prazo dun ano para a adaptación dos Estatutos xa aprobados e as Xuntas de Comunidade constituídas ás prescricións desta Lei, a partir da súa promulgación.

A D.T. 3ª : establece o prazo dun ano a partir da súa entrada en vigor, para poder declarar un monte en estado de grave abandono.

A D.T. 4ª : establece a intervención do M.F. en defensa da propiedade das Comunidades.

A D.F. 1ª : sinala a necesaria promulgación dun Regulamento nun prazo hoxe xa vencido³⁷.

A D.F. 2ª : como indicamos, establece o costume como fonte normativa de primeiro grao na materia, o cal foi obxecto de discusión.

2.- CONCLUSIÓNS.

Diante da situación actual de grave abandono³⁸ destes montes, caben tres solucións:

– O mantemento do réxime xurídico actual, pero cunha necesaria adaptación á situación socioeconómica de hoxe en día, co fin de obter unha maior rendabilidade dos mesmos, e conseguirla súa plena inserción no tráfico xurídico.

– A súa incorporación ó demanio ou ó patrimonio público (a creación dun Patrimonio Forestal da Comunidade parécenos, tal como recolle o plan Forestal de Galicia, positiva).

– A súa división e incorporación ó dominio dos particulares.

Todas estas solucións suscitan problemas dos que non nos podemos estender na súa análise, pero, se temos en conta que o sector forestal é un dos de máis prósperos da CEE, que Galicia é excedentaria en determinados produtos forestais e que outros sectores da economía galega atópanse en grave crise, cómpre unha reforma que dinamice esta institución e que poña en circulación a riqueza que leva ínsita, co fin de obter uns montes que respondan ás expectativas e necesidades actuais³⁹.

NOTAS:

- 1) BARRACHINA JUAN, Eduardo. Derecho Administrativo Especial. Tomo I. Barcelona. PPU.
- 2) GUAITA, Aurelio. Derecho Administrativo. Aguas, Montes, Minas, CIVITAS. 2ª Edición. Madrid. 1986.
- 3) PARADA, Ramón. Derecho Administrativo. Tomo III. MARCIAL PONS, Ediciones Jurídicas, S.A. 3ª Edición. Madrid. 1990.
- 4) Estes montes rixense, ademais de pola Lmt. e o seu Regulamento, pola lexislación do PFE, pola LPE e o regulamento desta de 5 de novembro de 1964, segundo sinalan a disposición 4ª de excepción de unha e outra.
- 5) GARCÍA DE ENTERRÍA, Eduardo. Las Formas Comunitarias de Propiedad Forestal y su posible proyección futuras. Editorial STUDIO. Santander. 1986.
- 6) NIETO GARCÍA, A. Los bienes comunales. Editorial de Derecho Privado. Madrid. 1964.
- 7) As Partidas os definen na lei 10, título 28, partida 3ª da seguinte forma:
"Campos, e viñas e huertas e olivares e outras heredades, e ganados, e siervos, e outras cousas semejantes que dan fruto de si, o renta, pueden auer las cibdades".
- 8) MARTÍN-RETORTILLO BAQUER, Lorenzo. En torno a los bienes comunales. RAP. 84. Septiembre-diciembre. 1977.
- 9) NIETO, Alejandro. La nueva regulación de los bienes comunales. REALA. nº 233. Enero-Marzo 1987.
- 10) SANZ MORENO, F "Bienes de las Entidades Locales". Publicado no tratado de Dereito Municipal II. Dirixido por Muñoz Machado, S. CIVITAS, S.A. Madrid, 1988.
- 11) NIETO, A. op. cit. "La nueva regulación de los bienes comunales".
- 12) BALLESTEROS FERNÁNDEZ, A. Manual de Bienes de las Entidades Locales. MAP. Madrid. 1990.
- 13) COLOM PLAZUEL, Eloy. Algunas reflexiones en torno a los bienes comunales. REALA. nº 237. Enero-Marzo 1988.
- 14) ALVARELLOS GALVE, Constantino. Compilación de Dereito Galego. CONSELLERÍA DE PRESIDENCIA E ADMINISTRACIÓN PÚBLICA. 1990.
- 15) CUADRADO IGLESIAS, M. Aprovechamiento en común de pastos y leñas. SERVICIO DE PUBLICACIONES AGRARIAS. Ministerio de Agricultura. Secretaría General Técnica. 1980.
- 16) A exposición das formas de aproveitamento subsidiarias, realízase seguindo a obra "Reglamento de Bienes de las Entidades Locales". Pola redacción de EL CONSULTOR DE LOS AYUNTAMIENTOS. EL CONSULTOR DE LOS AYUNTAMIENTOS. Madrid, 1989.
- 17) O artigo 5 do Estatuto Municipal aprobado polo R. D. de 8 de Marzal de 1924 dispuxo:
"Quedan derogadas las leyes desamortizadoras en cuanto se refieren a los bienes de los municipios y de las Entidades Locales Menores."
E a LPE de 15 de Abril de 1964, inclúe na súa tabla de disposicións derogadas a Lei de 1 de Maio de 1955, "en cuanto trata de la desamortización de los bienes del Estado".
- 18) Con (86) 26 final. Bruselas, 30 de Abril de 1986. Acción da Comunidade no sector forestal constitúe un memorandun complementario ó documento de consulta da Comisión COM (85) 792.
- 19) É de subliñar que estas funcións dos Concellos na materia están subordinadas ás competencias asumidas polas CC.AA., e que en materia de MVMC, no ámbito galego, por causa da súa lei reguladora, atribúense á Xunta de Galicia.
- 20) Cómpre citar a título meramente enunciativo a obra de PÉREZ MOREIRA, Roxelio. Ecoloxía e ordenación Forestal. Concellería de Agricultura. A Coruña, 1990.
- 21) BALBOA, X. O monte en Galicia. XERAIS, Vigo, 1990.
- 22) Opus. cit. pág. 67.
- 23) FERNÁNDEZ LEICEAGA, Xaquín. Economía (Política) do monte galego. UNIVERSIDADE DE SANTIAGO DE COMPOSTELA. Servicio de Publicacións e intercambio científico. Santiago de Compostela. 1990.
- 24) Ó respecto PAZ ARES, J.C. na primeira monografía, e que aínda hoxe ten validez, sobre o tema "Régimen de los llamados montes de vecinos de Galicia". Editorial GALAXIA, 1966, cita documentos o primeiro deles do ano 963, en que fanse referencias a estas formas de propiedade, utilizando a clásica expresión "...a montes et a fontes".
- 25) ÁLVAREZ-LINERA Y URÍA, César. "Los Montes Vecinales en Mano Común", en I Jornadas sobre Montes Comunales. CONSEJERÍA DE AGRICULTURA Y PESCA DEL PRINCIPADO DE ASTURIAS. OVIEDO. 1984.
- 26) FERNÁNDEZ GARCÍA, J. Montes vecinais en mano común. REDA nº 44 outubro-dецembro de 1984.
- 27) BOCANEGRA SIERRA, Raúl. "Los montes vecinales en Mano Común. Naturaleza y régimen jurídico". IEAL. Madrid. 1986. Constitúe súa obra a máis importante e extensa monografía xurídica, hoxe existente na materia.
- 28) Vid ó efecto as críticas realizadas por gran número dos máis importantes xuristas galegos do momento en FORO GALEGO nº 137. Ano 1968.
- 29) Vid. I CONGRESO DE DERECHO GALLEGO. Sección III González Besada. A Coruña, 1972. Onde postúlase unha necesaria reforma na materia dada a insuficiencia da normativa entóns vixente.
- 30) SENADOR, J. El problema de las repoblaciones forestales. Rivadeneyra S.A. Madrid. 1933. Citado por Groome, H., en Historia de la política forestal española. Madrid. 1990.
- 31) FERNÁNDEZ OCA, A. Os montes veciñais en man común. Cooperativismo e Economía Social, nº 3 (1991). Universidade de Vigo.

- 32) ARIAS VEIRA, Pedro. Artigo publicado na Voz de Galicia, domingo, 26 de marzal de 1981. Acompañase un cadro estatístico no que se recolle a cifra citada.
- 33) Anexo III. El sector Forestal Gallego: objetivos del Plan Forestal.
- 34) Vid. nese sentido, a STS (Sala 3ª) de 18 de xuño de 1991.
- 35) "PROBLEMAS HISTÓRICOS, XURÍDICOS E ESTRUCTURAIOS DO MONTE EN GALICIA", nas II Xornadas de estudo sobre "os usos do monte en Galicia". Lourizán (Pontevedra) 1983.
- 36) MEILÁN GIL J.L. y RODRÍGUEZ-ARANA, J.F. "Algunas reflexiones sobre el régimen jurídico de los montes vecinales en mano común. R.D. PÚBLICO nº 116-117 Xullo-December 1989.
- 37) Esta situación ven amosada, por exemplo, pola maior incidencia dos incendios forestais en montes que teñen esta configuración xurídica, tal como demostra unha investigación realizada polo Departamento de Sicoloxía Social e Básica da Universidade de Santiago de Compostela, recollida no libro "El régimen de propiedad e os incendios forestais en Galicia" GONZALO SERRANO (Coordinador). Universidade de Santiago de Compostela. Santiago de Compostela 1990.
- 38) Entre as solucións máis orixinais e innovadoras, cabe subliñar a de CASTRO SOMOZA, un dos maiores expertos sobre este tema, que postula a configuración da Comunidade Veciñal como un consorcio. Vid: "A LEXISLACIÓN DE MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN: UNHA TAREFA NON REMATADA" I Xornada sobre o Estatuto de Autonomía de Galicia. EGAP. Santiago, 1991.

